

มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
Thai Rice Foundation under Royal Patronage

เลขที่ 015.5/2558

24 กุมภาพันธ์ 2558

เรื่อง ข้อเสนอแนะจากการประชุมเวทีข้าวไทย 2557
เรียน ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย 1.กำหนดการการประชุมฯ
2.ข้อเสนอแนะจากการประชุมฯ

สืบเนื่องจากการประชุมเวทีข้าวไทย 2557 เรื่อง "การปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวไทย" ซึ่งมูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับองค์กรร่วม 8 องค์กร จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2557 นั้น

มูลนิธิฯ ใคร่ขอขอบคุณท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้เกียรติเป็นผู้นำการอภิปรายกลุ่มย่อย "การบริหารจัดการที่ดินเพื่อการทำนา" และขอให้นำส่งรายงานข้อเสนอแนะจากการประชุมดังกล่าวมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

- นทบ
- รศ. ดร. น.อ.
สื่อนทบ

(ดร.ขวัญใจ โกเมศ)
เลขาธิการ

2๓ ก.พ. ๒๕๕๘
(นายสุเทพ น้อยไพโรจน์)
รณ.

ทราบ
- รศ. ดร. น.อ. / ดร. / รศ. / รศ.
เลขาฯ

(นายทองเปลว กองจันทร์)
ผส.บอ.

การประชุมเวทีข้าวไทย 2557

เรื่อง "การปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวไทย"

วันศุกร์ที่ 12 ธันวาคม 2557 เวลา 08.00 - 16.10 น.

ณ ห้องสุธรรม อารีกุล อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพฯ

กำหนดการ

- 08.00 – 09.00 น. ลงทะเบียน ชมนิทรรศการ และบริการชา/กาแฟ
- 09.00 - 09.30 น. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายอำนาจ ปะติเส (ปฏิบัติภารกิจแทนฯพณฯ นายกรัฐมนตรี) ประธานพิธีฯ เดินทางมาถึง กรรมการต้อนรับและนำชมนิทรรศการ
- 09.30 – 10.30 น. พิธีเปิดการประชุม
- อธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กล่าวต้อนรับ
  - เลขาธิการมูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ กล่าวรายงาน
  - ประธานพิธีกล่าวเปิดการประชุม และปาฐกถาพิเศษ เรื่อง "การปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวไทย"
- 10.30 – 11.00 น. พิธีมอบของที่ระลึกแก่ผู้สนับสนุนมูลนิธิฯ
- 11.00 – 11.30 น. บรรยายเรื่อง "การปฏิรูประบบวิจัยข้าวไทย"
- ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- 11.30 – 12.00 น. บรรยายเรื่อง "การปรับโครงสร้างพื้นฐานน้ำเพื่อการผลิตข้าว"
- ดร.ทองเปลว กองจันทร์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา
- 12.00 – 12.30 น. บรรยายเรื่อง "การบริหารจัดการที่ดินเพื่อการทำนา"
- ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ อาจารย์พิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 12.30 – 13.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 – 15.30 น. การอภิปรายกลุ่มย่อย ตามหัวข้อบรรยายในภาคเช้า
- กลุ่มที่ 1 : การปฏิรูประบบวิจัยข้าวไทย
- นำอภิปรายโดย : รศ.สมพร อิศวิลานนท์ นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ
- กลุ่มที่ 2 : การปรับโครงสร้างพื้นฐานน้ำเพื่อการผลิตข้าว
- นำอภิปรายโดย : ดร.แมน บุโรทกานนท์ นักวิชาการ คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- กลุ่มที่ 3 : การบริหารจัดการที่ดินเพื่อการทำนา
- นำอภิปรายโดย : ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ผู้อำนวยการวิจัยด้านการพัฒนาแรงงาน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
- 15.30 – 16.00 น. สรุปผลการอภิปราย
- 16.00 – 16.10 น. พิธีปิดการประชุม
- ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว ประธานพิธีปิด กล่าวปิดประชุม

การประชุมเวทีข้าวไทย ปี 2557
“การปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวไทย”
12 ธันวาคม 2557 อาคารสารนิเทศ 50 ปี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม

ข้าวมีความสำคัญมากกว่าการเป็นพืชอาหาร ข้าวสร้างอาชีพหลักของครัวเรือนในชนบท เป็นสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศ เป็นที่รวมของวิถีชีวิตของชุมชนและเป็นแหล่งทำให้คนไทยมีความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับสูง ข้าวจึงเป็นฐานหลักที่สร้างความอยู่ดีมีสุขของคนในชาติและเป็นที่มาของความมั่นคงของชาติ

ปัญหาของข้าวและวิกฤตของชาวนาไทย ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืนและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น แต่ที่ผ่านมารัฐไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควรในการพัฒนายุทธศาสตร์ข้าวเชิงระบบของประเทศ ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและความมั่นคงของชาติเป็นอย่างยิ่ง จึงเห็นได้ชัดว่าการปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวและชาวนาไทยอย่างเป็นระบบน่าจะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในขณะนี้

มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้ร่วมกับองค์กรพันธมิตร 8 องค์กร (มหาวิทยาลัย-เกษตรศาสตร์ กรมการข้าว สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สำนักงานการวิจัยการเกษตร(องค์การมหาชน) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และสมาคมชาวนาข้าวไทย) จัดการประชุมเวทีข้าวไทยขึ้น ภายใต้หัวข้อ“การปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวไทย” ในวันที่ 12 ธันวาคม 2557 ณ อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัย-เกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ

การประชุมเน้น 3 หัวข้อใหญ่ที่มีส่วนสำคัญมากในการปฏิรูปยุทธศาสตร์ข้าวไทยอย่างเป็นระบบ นั่นคือ “การปฏิรูประบบวิจัยข้าวไทย” “การปรับโครงสร้างพื้นฐานน้ำเพื่อการผลิตข้าว” และ “การบริหารจัดการที่ดินเพื่อการทำนา”

เอกสารฉบับนี้เป็นรายงานสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมใน 3 หัวข้อดังกล่าว

การปฏิรูประบบวิจัยข้าวไทย

สภาพปัญหา

1. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยข้าวขาดความชัดเจน และการยอมรับ ทำให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติไร้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ชาวนาผู้ที่ควรจะได้รับประโยชน์จาก

ผลงานวิจัยข้าวของประเทศจึงไม่ได้รับประโยชน์เพียงพอที่จะทำให้คุณภาพชีวิตชาวนาดีขึ้นหรือทำให้อาชีพชาวนามั่นคงขึ้น

2. **โครงสร้างการบริหารจัดการเงินทุนเพื่อการวิจัยข้าวไทยไม่เอื้อต่อการสร้างประสิทธิภาพและมาตรฐานของงานวิจัย** หรือต่อการบูรณาการในทุกระดับและทุกมิติ ทั้งระหว่างองค์กรบริหารเงินทุนวิจัยกับองค์กรบริหารงานวิจัย ระหว่างองค์กรบริหารงานวิจัยหลากหลายรูปแบบ ระหว่างนักวิจัยจากหลากหลายสาขาวิชา ระหว่างหน่วยงานนโยบายกับหน่วยปฏิบัติ และที่สำคัญระหว่างผู้ทำวิจัยกับผู้ใช้ประโยชน์ อันล้นล้นนำมาซึ่งความซ้ำซ้อนของงานวิจัยเป็นผลให้เกิดความสูญเปล่าจากการลงทุนวิจัย และจากการที่ผลงานวิจัยไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง
3. **ขาดความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชน** ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงความต้องการของตลาดและโจทย์วิจัยได้เท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

1. **รัฐจัดตั้งสถาบันพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ข้าวแห่งชาติ** เพื่อพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ข้าวไทย เพื่อความชัดเจนในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการมองไปข้างหน้า เสนอต่อคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (นบข)
2. **รัฐจัดตั้งกองทุนเพื่อสร้างและพัฒนาทั้งบุคลากรและเงินทุนสำหรับการวิจัยข้าวไทยทั้งระบบ** ในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาข้าวและชาวนาไทยเพื่อรองรับและตอบสนองต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าวแห่งชาติ

การปรับโครงสร้างพื้นฐานน้ำเพื่อการผลิต

สภาพปัญหา

1. **นาชลประทานมีน้อยลง** พื้นที่ปลูกข้าวได้ขยายตัวไปมากจนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ปลูกข้าวกับแหล่งน้ำที่มีอยู่ขาดความสมดุล พื้นที่นาส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นหลักและพบว่าในหน้าฝนจะได้รับผลกระทบจากภาวะน้ำหลากและเกิดปัญหาภัยน้ำท่วมสร้างความสูญเสียในระบบการผลิตอยู่เนืองๆ พื้นที่นาในเขตชลประทานมีจำกัดและในสภาวะปัจจุบันมีการใช้น้ำทำนามากเกินไป โดยเฉพาะในฤดูแล้งทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ
2. **ระบบชลประทานมีแหล่งน้ำเสริมไม่พอ** การจัดเก็บกักน้ำในเขื่อนมีไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการผลิต ในฤดูแล้งจึงมีน้ำป้อนอ่างเก็บน้ำต่างๆไม่ได้ เกิดปัญหาการแย่งชิงน้ำ และเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิ การขยายตัวของน้ำทะเลหนุนในหน้าแล้งรุกคืบขยายตัวเข้าไปในพื้นที่การเกษตรในหลายลุ่มน้ำ สร้างความเสียหายและผลกระทบต่อระบบการผลิตทางการเกษตรของประเทศโดยรวม

3. **การบริหารจัดการน้ำมีปัญหา** ปริมาณความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากการเกษตรมีเพิ่มขึ้น และปริมาณน้ำในเขื่อนมีความแปรปรวนตามสภาพภูมิอากาศ จึงมีความจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาทั้งน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำ
4. **การใช้น้ำยังขาดความรับผิดชอบ** เกษตรกรที่อยู่ในเขตชลประทานใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย เพราะไม่ต้องรับผิดชอบต่อปริมาณน้ำที่ใช้ เป็นการเอาเปรียบผู้ที่อยู่นอกเขตชลประทาน
5. **แหล่งน้ำเดิมขาดการดูแลพัฒนา** แหล่งน้ำขนาดใหญ่ อาทิ ห้วย หนอง คลอง บึง เป็นต้น ถูกปล่อยให้มีการบุกรุกและตื้นเขิน ขาดการดูแลและขุดลอกให้อยู่ในสภาพที่ดี นอกจากนั้นการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่อยู่ในระดับต่ำยังมีน้อย และขาดการจัดการที่ดี
6. **เครือข่ายการจัดการน้ำขาดประสิทธิภาพ** ความสำคัญของการจัดการในระบบเครือข่ายเพื่อสร้างความสมดุล และการยกระดับประสิทธิภาพในการจัดเก็บและการจัดส่งน้ำ ขาดการประสานงานระหว่างองค์กรรัฐ และเอกชน

ข้อเสนอแนะ

1. **เพิ่มพื้นที่ชลประทาน** ปัจจุบัน พื้นที่ชลประทานมีประมาณร้อยละสามสิบ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา จำเป็นต้องเพิ่มพื้นที่ชลประทานให้ได้อีกห้าสิบในห้าหกปี ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการน้ำของทุกภาคส่วน
2. **ปรับการปลูกข้าวให้สามารถใช้น้ำน้อยลง** พัฒนาระบบชลประทานและการปลูกพืชให้สอดคล้องกัน รวมทั้งส่งเสริมการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมกับความต้องการใช้น้ำ อาทิ ส่งเสริมให้จำกัดการปลูกข้าวเพียงสองครั้งต่อปี และปลูกพืชอื่นที่ใช้น้ำน้อยในฤดูที่สาม
3. **ปรับปรุงแหล่งน้ำเดิม** แหล่งน้ำเดิมที่ตื้นเขิน ทั้งห้วยหนองคลองบึง รวมทั้งแม่น้ำ ต้องได้รับการขุดลอกปรับปรุงเพื่อการกักเก็บน้ำและสนับสนุนการใช้น้ำได้ดีขึ้น
4. **พัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติม** การพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการเกษตรและการทำนาควรพัฒนาแหล่งน้ำให้มีความหลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ให้มากขึ้น เช่น สร้างฝายหรือเขื่อนเพื่อเก็บกักน้ำ และพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดิน เป็นต้น
5. **ปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำ** เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ควรจัดระบบให้เกษตรกรที่อยู่ในเขตชลประทาน ยอมให้มีการจัดเก็บค่าน้ำ เพื่อนำไปจุนเจือการพัฒนาแหล่งน้ำให้เกษตรกรนอกเขตชลประทาน
6. **เพิ่มประสิทธิภาพเครือข่ายการจัดการน้ำในระดับชุมชน** เพิ่มความชัดเจนในการถ่ายโอนอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากองค์กรรัฐไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปรับปรุงทั้ง อำนาจ หน้าที่ และการสนับสนุน

7. **ป้องกันการลुकคิบของน้ำทะเล** เมื่อปริมาณน้ำจากเขื่อนหลักๆ ไม่สามารถส่งมาช่วยผลักดันน้ำทะเลได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างเขื่อนท้ายน้ำเพื่อกันการรุกกรานของน้ำเค็มในช่วงที่น้ำแล้ง เพื่อแก้ปัญหการรุกของดินเค็มที่ส่งผลกระทบต่อการปลูกพืช

การบริหารจัดการที่ดินเพื่อการทำนา

สภาพปัญหา

1. **พื้นที่เพื่อการเกษตรของประเทศไทยมีจำกัด** พื้นที่การเกษตรไม่สามารถขยายเพิ่มขึ้นด้วยวิธีการนำพื้นที่ป่ามาใช้ประโยชน์เหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา
2. **ที่ดินทำนาเสื่อมคุณภาพ** ในปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์ที่นาอย่างต่อเนื่องโดยขาดการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ที่นาเสื่อมคุณภาพ เป็นเหตุให้ผลผลิตต่ำ ชาวนาจำนวนไม่น้อยที่มีที่ดินของตนเองต้องพบกับสภาพขาดทุนซ้ำซากจากการทำนาทำให้มีหนี้สินล้นพ้นและนำไปสู่การสูญเสียที่ดินตามมา
3. **ขาดที่ดินทำกิน** เกษตรกรและชาวนาจำนวนไม่น้อยที่ไร้ที่ดินทำกิน หรือในบางกรณีที่มีที่ดินทำกินแต่ขาดเอกสารสิทธิในที่ดินเพราะเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ หรือมีข้อปัญหาแนวเขตที่ดินทับซ้อนกับที่ดินของรัฐหรือแนวเขตไม่ชัดเจนทำให้ไม่สามารถขออกเอกสารสิทธิได้
4. **การสะสมที่ดินที่ไม่ใช่เพื่อการเกษตร** ผู้ที่ไม่ได้ทำเกษตรกรรมจำนวนมากมีการสะสมที่ดินและทิ้งร้างไว้ ทำให้ชาวนาที่ต้องการจะใช้ที่ดินเพื่อทำประโยชน์ไม่สามารถเข้าถึงได้
5. **ราคาที่ดินที่สูงขึ้นมาก** ในหลายกรณีที่ชาวนาจะซื้อที่ดินที่มีเอกสารสิทธิในชุมชนก็ไม่สามารถทำได้เพราะราคาที่ดินพุ่งสูงขึ้นไปมาก โดยเฉพาะที่นาชั้นดีในเขตชลประทาน อีกทั้งการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการเช่าการถือครองที่นากลับพบว่ามีปัญหาและสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกรผู้เช่ามา อันนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำตามมา

ข้อเสนอแนะ

รัฐคุ้มครองที่ดินเพื่อการทำนา โดยเฉพาะที่นาที่มีศักยภาพสูงในการผลิตข้าว เพื่อสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงของการถือครองและการใช้ประโยชน์ในที่ดินแก่ชาวนา รวมทั้งความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว แต่การคุ้มครองที่นาดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้ที่ดินของชาวนาได้รับผลกระทบในการนำไปใช้เป็นหลักประกันสินเชื่อ หรือเป็นการจำกัดสิทธิของชาวนา แต่ควรเป็นการส่งเสริมให้ที่นาที่มีการคุ้มครองได้รับสิทธิต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การชดเชยหรือมีรายได้จากการเก็บพื้นที่ไว้เป็นพื้นที่สีเขียว รวมทั้งควรระบุในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ให้อาชีพชาวนาเป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทย

1. **รัฐจัดหาที่ดินให้แก่ชาวนาผู้ไร้ที่ดินทำกิน** โดยกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรมและยั่งยืน โดยเร่งรัดการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การจัดตั้งธนาคารที่ดิน และคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ เพื่อนำไปสู่นโยบายกระจายการถือครองที่ดินตลอดจนการหามาตรการป้องกันการสูญเสียสิทธิในที่ดินไปพร้อมกัน อีกทั้งควรสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีระบบแบ่งปันผลประโยชน์ (profit sharing) ที่เป็นธรรม
3. **เร่งรัดปรับปรุงพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524** เพื่อแก้ไขปัญหาคุปลรรคที่เจ้าของที่ดินไม่ยอมให้ชาวนาเช่าที่ดินเนื่องจากกฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไม่ว่าจะมีสัญญาเช่าหรือไม่ก็ตามจะผูกพันผู้ให้เช่าถึง 6 ปี ถ้าไม่บอกเลิกการเช่าในเวลาที่กำหนด หรือมีเหตุผลการบอกเลิกการเช่า ให้สัญญาเช่าผูกพันต่อไป และถ้าเจ้าของที่ดินจะขายที่ดินต้องบอกขายผู้เช่าก่อน การแก้ไขกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้ให้เช่าและชาวนาผู้เช่าที่ดิน จะทำให้ที่ดินทำนาที่ถูกทิ้งร้างได้นำมาใช้ประโยชน์มากขึ้น
4. **ปรับปรุงพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517** ให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในการประกอบเกษตรกรรม เพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์ที่ดินทำนา จูงใจให้ชาวนาเจ้าของที่ดินเข้าร่วมโครงการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมากขึ้น ซึ่งอาจต้องสร้างความเข้าใจกับชาวนาว่าการจัดรูปที่ดินไม่กระทบกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชาวนา เพียงแต่มีการนำมาปรับปรุงแปลงนาและพัฒนาพื้นที่เท่านั้น ในอนาคตอาจมีการรวมพื้นที่นาขนาดเล็กให้เป็นผืนนาขนาดใหญ่เพื่อเอื้อต่อการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนที่เริ่มมีการขาดแคลน ซึ่งจะทำให้การใช้ประโยชน์ในที่ดินมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
5. **นำกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองมาใช้ในการกำหนดเขตพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning)** ในผังเมืองรวม เพื่อให้พื้นที่ปลูกพืชประเภทต่าง ๆ มีความชัดเจน ป้องกันปัญหาการแย่งชิงพื้นที่ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมพลังงานชีวมวล ควรมีกฎกติกาสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมสีเขียว (Green industry) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และในกรณีที่เกิดกิจการอุตสาหกรรมสร้างความเสียหายกับพื้นที่เกษตรที่มีอยู่เดิม หรือเกิดผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ ต้องมีกระบวนการบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งการชดเชยความเสียหายอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองที่มีผลได้จากการพัฒนาสูงมากควรมีส่วนชดเชยให้กับพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม

*****